

ne sont que les moyens nécessaires pour parvenir au but, et nullement une cause au sens strict. Dans le premier cas, nous avons affaire à une succession de situations différentes, laquelle renferme également une succession causale, tandis que dans le second, nous avons tout simplement affaire à une succession de situations dépendant uniquement d'une cause extrinsèque.

La majeure partie de l'étude est réservée à la conception de saint Augustin sur la semence. Distinction est faite entre la semence et la semence archétype. Les diverses semences se différencieront à partir de cette dernière. L'univers embrasse toutes les semences d'où tout tire son origine. Toute semence se compose d'une semence corporelle sensible et d'une *ratio seminalis*. Les éléments constitutifs de la semence corporelle sont principalement la terre et l'eau. La composition des éléments, elle, varie selon le cours d'évolution d'un être depuis la semence jusqu'à son terme.

La semence a aussi une temporalité et une spatialité qui peuvent être exprimées en nombres. Cette conception s'applique et à l'âme et au corps. A l'origine des choses cependant, il y a Dieu. Saint Thomas a tenté d'adapter cette conception augustinienne à ses propres vues, adaptation qui — bien qu'elle s'imposât — fut moins heureuse.

L'ouvrage dans son ensemble atteste une connaissance approfondie de la doctrine de saint Augustin. En général, nous pouvons nous rallier à l'interprétation de M. A. Mitterer. L'appareil technique, rehaussé d'un registre onomastique et analytique, est bien soigné. Mais la division et la structure de l'ouvrage subissent, selon nous, trop l'influence de l'appareil technique, à tel point que la lecture de l'œuvre en devient moins agréable.

La comparaison établie entre les vues d'Augustin et la conception moderne sera un point d'interrogation pour beaucoup. Est-il vraiment sensé de comparer la conception du cosmos chez Augustin à celle des savants modernes ? Tout au plus y découvrira-t-on une ressemblance si vague que celle-ci ne servira à rien. En outre, on court le risque d'introduire des idées modernes dans les textes anciens, puisque le grand développement, que les sciences naturelles ont connu depuis quinze siècles, exclut pratiquement pareille confrontation.

L. J. VAN DER LINDEN, O. E. S. A.

J. J. POORTMAN, *Ochêma. Geschiedenis en zin van het hylisch pluralisme*. Deel II. *Het hylisch pluralisme in het oosterse denken*. Assen, van Gorcum, 1958. In-8°, 169 blz., ingen. fl. 8.50, geb. fl. 10.25.

Het tweede deel van Poortmans « Geschiedenis van het hylisch pluralisme » voert ons, na een korte rekapitulatie van het eerste deel, binnen in de sfeer van het oosterse denken. De betrekkelijke

onbekendheid van het oosterse denken enerzijds en onze westerse instelling anderzijds leiden gemakkelijk tot het verwaarlozen van de oosterse wijsbegeerte. Poortman heeft terecht ingezien dat dit, vooral met betrekking tot zijn thema, een niet te verantwoorden leemte zou geschapen hebben. Het initiatief voor het tweede deel moeten wij dan ook zeer gelukkig achten. Bovendien wordt getracht de oosterse visie niet door een westerse instelling te vervalsen. Vandaar dat de auteur genoodzaakt is dit bijzonder onderzoek te laten doorgaan in het perspectief en op de achtergrond van het oosterse denken in het algemeen. Want alleen zo kan een antwoord gegeven worden op de vraag, in hoeverre het hylisch pluralisme door het oosterse denken wordt aanvaard.

Het primitieve Indische denken had nog geen begrip van het immateriële en was bijgevolg ook nog niet in staat een leer over de immateriële ziel, die vergezeld zou zijn van een fijn-stoffelijk omhulsel of voertuig, te formuleren. Ofschoon niet altijd even duidelijk, toch wijzen de vroegste geschriften ongetwijfeld op een hylisch-pluralistische opvatting. Deze wordt slechts mogelijk, omdat in genoemde geschriften het monistisch materialisme wordt verworpen. In deze periode echter wordt het Bêta-standpunt op geen enkele wijze overschreden.

Het klassiek Indisch denken ontwikkelt zich in spiritualistische richting en poneert duidelijk het bestaan van het immateriële. Vandaar dat in deze periode het Bêta-standpunt duidelijk wordt overtroffen. In hoeverre dit wordt voorbijgestreefd, moet natuurlijk voor elk stelsel afzonderlijk uitgemaakt worden. Al mogen we aanvaarden dat de zeer verbreide stelsels van Sāṅkhya en Vedānta ontegensprekelijk voor het hylisch pluralisme in aanmerking komen, dan is dit nog geen voldoende reden om deze opvatting te aanvaarden voor geheel het Indische denken. Er zijn in het Indisch denken tegenstanders van het hylisch pluralisme, ofschoon dit niet altijd met zekerheid is uit te maken. De schrijver onderzoekt vervolgens de voornaamste stelsels om nader te bepalen welk standpunt ze innemen.

Het Jainisme en het Boeddhisme, twee stelsels die ten opzichte van het op de Veda's gegrondveste Indische denken als schismatiek worden aanzien, zijn eveneens twee vertegenwoordigers van het hylisch pluralisme, die het Bêta-standpunt duidelijk overschrijden. Daar het Boeddhisme dikwijls gehouden wordt voor een nihilistische, relativistische, positivistische, materialistische en atheïstische leer, kan dit enige verwondering wekken. Vandaar het belang van de opmerking dat dit alles in zekere mate getemperd wordt door de typische leer over het nirvana.

Tenslotte wordt de aandacht gevestigd op het Chinese denken, dat minder gesystematiseerd en theoretisch minder ontwikkeld blijkt dan het Indische denken. Nochtans vinden we ook hier duidelijk het hylisch pluralisme terug. Als algemeen besluit is het dan ook

tenvolle gerechtvaardigd te zeggen dat de leer over de fijn-stoffelijkheid een belangrijke rol gespeeld heeft in het oosterse denken.

De duidelijkheid van de uiteenzetting maakt het de niet gespecialiseerde lezer mogelijk goed wegwijs te worden in de ingewikkelde stelsels van het oosten. De auteur bereikt dit resultaat zonder in een weinig-zeggende oppervlakkigheid te vervallen. Wanneer de schrijver deze weg blijft bewandelen, zullen de lezers niet teleurgesteld worden. Ook de uitgave van dit deel is keurig verzorgd.

L. J. VAN DER LINDEN, O. E. S. A.

A. DA SILVA REGO, *Documentação para a História das Missões do Padroado Português do Oriente. Índia. Vol. XI (1569-1572)*. Lisboa, Agência Geral do Ultramar, 1955. 25 × 17 cm., XLIV-1008 pp.

La majeure partie du présent livre est consacrée à l'édition d'un manuscrit concernant l'histoire des missions des augustins portugais en Orient et qui est de la plus haute valeur. Le *Manual Eremitico da Congregação da Índia Oriental dos Eremitas de N. P. S. Agostinho* (codex 1650 de la bibliothèque de l'Université de Coïmbre), que l'éminent missiologue portugais A. da Silva Rego publie intégralement ici (pp. 95-803), fut composé en 1817 par le P. Manuel da Ave-Maria (Ferreira da Punta), provincial de la Congrégation de l'Inde Orientale, et complété par d'autres jusqu'à la suppression des couvents en 1833. Ce volumineux *Manual* comprend trois parties dont la première retrace l'historique de ladite Congrégation (avec la liste des provinciaux de 1572 à 1831) et des différents couvents et résidences en Inde Portugaise (Goa, Thana, Cochín, Chaul, Basseïn, Damão, Hougli, San Thomé de Meliapor, Bengale, Néga-patam, Malacca) ; en Ceylan (Colombo) ; en Perse (Ormuz, Ispahan, Tiflis, Bassora) ; en Arabie (Mascate) ; en Chine (Macao) et en Afrique Orientale (Mombaz, Mozambique, Zanzibar). La seconde partie donne, en ordre chronologique, des notices biographiques sur plus de 400 missionnaires qui, de 1572 à 1831, y furent envoyés par la province du Portugal. Les douze premiers pionniers, envoyés par Augustin de Castro, provincial du Portugal, s'embarquèrent le 18 mars 1572 à Lisbonne et arrivèrent à Goa le 3 septembre de la même année où ils fondèrent en 1573 leur premier couvent dédié à Notre-Dame de Grâce. La jeune mission connut un rapide développement surtout sous l'impulsion du célèbre augustin portugais Alexis de Menezes, archevêque de Goa, qui, en 1597, ramena dans le giron de l'Eglise les chrétiens schismatiques de Malabar et envoya des missionnaires en Perse, en Arménie et en Géorgie. Il ouvrit aussi à Goa le couvent Sainte-Monique pour accueillir des augustines indigènes. La troisième et dernière partie contient des données très intéressantes sur les 1600 membres de la Congrégation de l'Inde Orientale dont la plupart étaient des indigènes recrutés dans les